

A PSZICHOLÓGIAI TANULMÁNYOK I—IV. KÖTETÉNEK NEVELÉSI
VONATKOZÁSÚ TANULMÁNYAI

Akadémiai Kiadó, Budapest 1958—1962.

A lélektani kutatások fellendülésének és általában a lélektan fejlődésének egyik írásos jele hazánkban az utóbbi négy esztendőben folyamatosan megjelenő *Pszichológiai Tanulmányok* kötete. E kötetek mindegyike — összesen több mint 500 oldal terjedelemben — külön fejezetben foglalkozik neveléslelektani problémákkal. Ezekben a fejezetekben 23 szerző 39 tanulmánya gazdagítja az újabb magyar neveléslelektani szakirodalmat. Rajtuk kívül még mintegy 22 tanulmánynak van mondanivalója a nevelés számára, ezek ismertetésére azonban hely hiányában nem térhetünk ki. Ilyen *Bartha Lajos*, *Csürszka János*, *Kiss Tihamér*, *Lénárd Ferenc* és még több más szerző tanulmánya.

Bár a tanulmányokban ismertetett lélektani kutatások a nevelés egész területét átfogják, egyes aránytalanságokra mégis érdemes felhívni a figyelmet, hogy a továbbiakban a mostohábban kezelt, de nem kevésbé fontos problémák is megoldást nyerhessenek. A 39 tanulmány közül 22 foglalkozik az értelmi nevelés lélektani problémáival és mindössze 1 irányul közvetlenül az érzelmi élet kérdéseire. Az erkölcsi nevelés problémáit 6 tanulmány segít megoldani, ismét csak 1 tárgyal olyan kérdéseket, amelyek a testi neveléssel kapcsolatosak, 3 pedig a politechnikai képzés számára nyújt adatokat. Végül 6 olyan tanulmányt találunk, amelyek ezen kategóriák egyikébe sem sorolható: 2 a tanulók minősítésének pszichológiai kérdéseit elemzi, 2 iskolahigiéniai tárgyú, 1 a felnőttnevelésnek nyújt adatokat és 1 csoportlélektani kérdéseket tárgyal.

Ha azt vizsgáljuk, hogy az értelmi nevelés lélektani problémáit elemző 22 tanulmány mely tantárgyak oktatásához nyújt segítséget, a következő megoszlást találjuk: 6 átfogó általános vonatkozású tanulmány van közöttük, 11 irodalmi tárgyú, 4 matematikai és csak 1 természettudományi.

A tanulmányokat az említett beosztásukban ismertetjük.

Mely életkorú gyermekekkel milyen arányban foglalkoznak a pszichológusok? Ebben a vonatkozásban már jóval arányosabb megoszlást találunk. A 39 tanulmányból 12 átfogó általános érvényű kutatásokról számol be, 3 foglalkozik az óvodáskorú, 5 az általános iskola alsó-, 6 a felső-tagozatba járó gyermekekkel, 3 az általános iskolába járókkal általában, 6 a középiskolás tanulók, 1 az egyetemi hallgatók, 1 pedig a közép- és főiskolás diákok körében végzett vizsgálatokról számol be. Végül 1 — mint említettük — a felnőttoktatás témaköréből való. A tanulmányok a fiúk és lányok problémáival egyaránt foglalkoznak. Feltűnő viszont — az iskola-fajtákat tekintve —, hogy az ipari tanulók sok komoly, megoldásra váró kérdésével senki sem foglalkozik (egyedül *Tóth Béla* tesz a vasipari dolgozók kulturális érdeklődéséről írt tanulmányában — III. kötet — figyelmettető, riasztó megjegyzéseket).

A neveléslelektani tanulmányok sorát az első kötetben *Kelemen László* nyitja meg, aki *A 6—10 éves tanulók fogalmainak és gondolkodásának néhány sajátosságáról* ír. A szerzőnek ezenkívül még két munkája jelent meg a II. és a III. kötetben. Valamennyi az *értelmi nevelést* szolgálja a gondolkodáslelektani kutatások eredményeivel. Célja mindegyiknek: a tudományok alapokon nyugvó tantervkészítés segítése. Az első kettőben széles tárgykörű — több tantárgyat átfogó — inkább keresztmetszetet nyújtó tömeges írásbeli felmérések (2200 főről) eredményeiről számol be, míg a III. kötetbeli tanulmányában egy természettudományi tárgy, a földrajz egyetlen fogalomkörének (az évszakok változása) megértését vizsgálja több oldalról, fejlődésében (414 III. és VII. általános iskolai tanuló), tehát inkább hosszmeteszben. Első említett tanulmányában a fogalmak taníthatóságát, a fogalomrendszer és a speciális gondolkodási műveletek kifejlődését, valamint a gondolkodás általános fejlődésének bizonyos törvényszerűségeit vizsgálja. Kitér az oksági viszony felfogá-

sának fejlődési állomásaira is. Második tanulmányában — *Sajátos következtetési formák és tévedések az alsó tagozatban* — a 6—10 éves tanulók következtetéseknek jellegzetes szintjét és általános sajátosságait ismerteti beleértve a tartalomilag és logikailag nem teljes értékű, de még nem egyszerűen téves következtetési formákat is. *Egy földrajzi fogalomkör megértésének neveléslektani vizsgálata* c. tanulmányában írásbeli felmérését 30 tanuló szóbeli kikérdezésével egészíti ki. A kérdéseket úgy állítja össze — a pszichológiai célt didaktikai feladatmegoldással egészíti ki —, hogy az maga is tanítson. A szerző mindhárom tanulmányát gazdag tény- és példanyag, következtetes és egyre mélyülő feldolgozás, valamint konkrét, gyakorlatilag jól felhasználható következtetések jellemzik.

Hasonló problémákat elemez a II. kötetben *Putnoky Jenő (Adatok az elemzés és összehasonlítás fejlődéslelektanához)*, aki 700 6—11 éves gyermekkel végzett nagyobb gondolkodáslelektani kísérletsorozatot. Gondos adatfeldolgozásának pedagógiai értékét még növelhette volna, ha a bemutatott anyag arányait módosítva „az oktatáslelektani vonatkozások érzékeltetésére” is kitért volna.

Gazdag problematika, nagy tapasztalat jellemzi *Radnai Béla A magyarázat szerepe a megértésben* c. első kötetbeli tanulmányát. Milyen megértésen alapulnak a közhasználatú fogalmak (pl. tárgyilagos, eszmény)? Különböző korcsoportok különböző művelődési területeken milyen terjedelmű magyarázat megértésére képesek? Melyek a magyarázat hibás alkalmazásai? Hlyen és hasonló kérdésekre keres és ad választ a szerző többféle kísérlet és a nevelőknek feltett kérdések alapján. Megállapításait nemcsak a gyakorló pedagógusok használhatják fel a tanórán, hanem a tankönyvírók is, pl. számpéldák szövegezése közben.

Inkább fejlődéslelektani jelentőségű *Vaszkó Mihály Távolság- és tárgyanyagosság észlelés vizsgálata*. Széleskörű irodalom áttekintése után saját vizsgálatairól számol be, amelyet e funkciók életkori sajátosságainak feltárása érdekében végzett.

Érdekes és egyedülálló *Fábián Zoltán* problémafelvetése: *Képzetek és témák a tanulók időszemléletében*. Tulajdonképpen két kérdés érdekli, amelyek mindegyike külön tanulmányt érdemel: 1. az időben való tájékozódás és 2. az idővel való gazdálkodás. A szerző középiskolás és főiskolás leányokkal végezte vizsgálatait az egyéni beszélgetés, a rajzoltatás, a csoportos kérdőíves eljárás és a „tanulási napló” vezettetésének módszerével. Szín-

vonalas tanulmánya sok helyes didaktikai következtetést is tartalmaz. A rajzoltatás módszerének alkalmazásánál azonban kérdéses, hogy megbízható adatokat nyújt-e a vizsgálat olyankor, amikor a szerző maga „vázolgatja a sémákat” a vizsgálati szemlélyek helyett, azok „feleletei alapján”, mivel itt olyan szubjektív szemléleti elemekről van szó, amelyek még a vizsgálati szemlélyek számára sem egészen tudatosak.

Az írás és olvasás tanításának, az irodalom oktatásának lélektani problémáival foglalkozik a legtöbb (II) tanulmány. Az írástanítás kérdéseit tárgyalja *Justné Kéry Hedvig* két munkája. Az első (I. kötet; *Az iskoláskor előtti íráskészség fejlődésének vizsgálata*) nemcsak az első osztályos tanító kartársaknak, hanem az óvónők előkészítő tevékenységének is segítséget nyújt. Hasznos lett volna, ha a szerző az íráskészség fejlődésének nemcsak értelmi, hanem mozgásos, fiziológiai aspektusát is jobban megvilágítja. Ezt egyébként a IV. kötetben megjelenő tanulmányában (*Az írástanítás és az írás megtanulása közötti összefüggésekről*) már inkább megtaláljuk. Itt a szintetikus módszerek szemszögéből ismerteti saját írástanítási módszerét, amelyben a körnek és a kör csoportnak van jelentős szerepe.

Következetes témakutatás jellemzi *Baranyai Erzsébet* tanulmányait (I., II. és III. kötet). Az irodalmi nevelés számára szolgálta adatokat a megértés fejlődéslelektani problémáinak kutatásával. Mesevisszmondás, szómagyarázat és mondatkiegészítés módszereit alkalmazza. *Az alárendelő kifejezés mód a gyermekkorban* címmel régebbi anyaggyűjtéséről számol be. A „képes, átvitt értelmezés gondolkodáslelektani oldalának” vizsgálatát tűzte ki célul második tanulmányában (*Átvitt értelmű szavak jelentésének felfogása a gyermek- és ifjúkorban*). 1000 tanuló 42 szóra adott magyarázatait elemzi igen gondos és differenciált metodikával. Ugyanennek az anyagnak más szempontú feldolgozását adja munkatársa *Blaskovich Edit* (II. köt. *A gyermeki szóértelmezésnek az életkorhoz kapcsolódó jellegzetességei*). Mindkettőjük munkáját jól felhasználhatja a gyakorló pedagógus, egyrészt saját előadástípusa kialakításában, másrészt a tanulók értelmi felfogásának konkrét megítélésében. *Baranyai Erzsébet* harmadik tanulmánya — *Gondolkodás a minőségjelentés racionális alkalmazásában és a fejlődés* — hézagpótló mű, mivel a beszédfelődés későbbi szakaszában (10—14 éves tanulók) a problémával ilyen értelemben alig foglalkoznak.

Hasonló korú tanulókat (360-at) vizsgált meg *Lénárt Edit* (IV. köt. *A kifejezés szemantikai pontossága 10—14 éves korban*),

aki megállapítja, hogy „még 14 éves korban is a gyermekeknek csak kb. 30—50%-a tud (specifikusabb jelentéskapcsolatok között) különbséget tenni”.

Kifejezetten a szépirodalmi szöveg megértést vizsgálja S. Molnár Edit *Az írói gondolat sor folyamatosságának megértése egy novellában* (II. köt.) és *A szépirodalmi szöveg megértés vizsgálata a mű címének felfogása alapján* (IV. köt.) c. tanulmányaiban. Az elsőkben pl. 36 első gimnazista leányunk két Móra-novella szövegéből kiszakított írói fordulatra vonatkozó válaszait elemzi igen finom árnyalatokat is érzékeltető szempontok alapján. A tanulók a fordulatokat kétszer értelmezték. A második értelmezés az elsőt egy héttel követte és azt közös megbeszélés előzte meg. A szerző utal a két értelmezés közötti javuló tendenciájú eltérésekre, s ezzel hasznos adatokat nyújt az irodalmi szövegmagyarázatokhoz. Még hatékonyabb lenne ez a segítség, ha a második értelmezést megelőző közös megbeszélést is részletesen elemezte volna.

Az irodalmi érdeklődés alakulásával ketten is foglalkoznak. G. Donáth Blanka 10—14 éves leányoknál három tipikus ifjúsági irodalmi műfaj preferencia-sorrendjének alakulása alapján vizsgálja ezt (I. köt. *Leányok specifikusan lányos, illetőleg fiús jellegű olvasmányai a korai pubertásban*). Tanulmányok a leányok „átváltási igényével” kapcsolatban tett megállapításai. Véleménye szerint a leányoknál a kalandos, fiús könyvek olvasása a jobb tanulóknak jellemző intellektuális jegy. Kár, hogy az idézett irodalomban újabb forrásművek alig szerepelnek.

Harsányi István: *Egy fiúgyermek olvasmányai a prepubertásból a pubertásba való átmenet évében*. A szerző saját gyermekeinek megfigyeléseiről számol be. Szemléletes az olvasmányok alakulása szempontjából a serdülőkori fejlődési szakaszra jellemző „harapófogó” néven bevezetett hipotézise.

A matematikai gondolkodás lélektani kérdéseit három szerző elemzi. Faragó László, e problémakör nagy tapasztalatú ismerője a III. kötetben *A törtek osztásával kapcsolatos nehézségek lélektani okairól* számol be. Saját vizsgálatainak eredményein kívül a külföldi — főként francia — kutatások eredményeit is felhasználja. Második tanulmányában (IV. kötet) *Az absztrakció és az elemzés nehézségei az algebra tanulásának kezdeti szakaszában* címmel nemcsak a típushibákat, hanem a gondolkodási nehézségek forrásait is feltárja. A szerző ez alkalommal új módszerrel, „fennhangon történő feleletmegoldások” segítségével magát a gondolkodási folyamatokat elemzi. Ugyan-

ezt a módszert alkalmazta Rókuszfalvy Pál is (II. köt. *Ábrák szerepe a matematikai problémamegoldó gondolkodásban*). A számtani gondolkodás kialakulását, ennek kezdeti fejlődési szakaszát ismerteti a 3—8 éves korig Justné Kéry Hedvig *A számtani gondolkodásról* c. tanulmányában.

A legmostohábban kezelt az érzelmi élet és az érzelmi nevelés témaköre. Az egyetlen tanulmány — bár ez is inkább fejlődés-lélektani jellegű —, amely e kérdéskörrel foglalkozik, Lénárd Ferenc és Forrainé Bánlaki Erzsébet *Az érzelmek felismerése arckép alapján 7—17 éves korban* c. munkája. A szerzők 16 kiválasztott Rudolph-képpel 613 tanulót vizsgáltak meg és kimutatták, hogy az érzelmek felismerésében határozott fejlődés tapasztalható. Az azonos képekre adott eltérő értelmezések a módszer diagnosztikai felhasználhatóságára hívják fel a figyelmet.

Az erkölcsi nevelés lélektani problémáit 4 szerző 6 tanulmánya tárgyalja. Az erkölcsi fogalmak és meghatározások ismeretének és megértésének életkori sajátosságait mutatta ki közelmúltban elhunyt pszichológus kartársunk, User János. Több évtizedes munkásságának eredményeit három tanulmányban vázolja: 1. *Az erkölcsi tulajdonságokat jelentő fogalmak a 10—14 éves korban* (II. köt.), 2. *10—14 éves tanulók erkölcsi fogalmainak vizsgálata* (III. köt.) és 3. *Erkölcsi meghatározások megértése a 10—18 éves korban*. Ezekben ismerteti az erkölcsi tulajdonságokat jelentő fogalmak ismeretségi sorrendjét, a nemek közti eltérést, 40 erkölcsi fogalomnak a gyermek fejlődését figyelembe vevő meghatározását. Ez utóbbiakból diagnosztikai célokra is felhasználható formában (statistikailag feldolgozva, sztenderdizálva) vizsgálati lapot is állít össze. A ma élő fiatal pszichológus nemzedék kötelessége, hogy User János értékes munkásságát folytassa (pl. diagnosztikai vizsgálatainak eredményeit a tanulók aktuális erkölcsi magatartásának vizsgálati eredményeivel korrelációba hozni).

A jutalmazás és a büntetés életkori, egyéni sajátosságaival foglalkoznak Meszterné Boda Fiore és Mezeiné Erdély Éva (I. köt. *Jutalmazás és büntetés a nevelés különböző szakaszaiban*). Kívánatos volna, hogy az általuk „jónak” és „gyengének” tartott pedagógusok ismertető jegyeit is pontosan ismertessék.

Önértékelés — mások értékelése (II. köt.). Mind mondanivalójának életszerűségében, mind módszerének széles körű alkalmazhatóságában mintaserző Radnai Bélának ez a tanulmánya. A közösségi magatartásnak ezeket a fontos összetevőit vizsgálja 2 középiskolás osztály tanulóinál. Érde-

mes lenne kutatásait folytatni és e funkcióknak különösen egyéni motivációját megvizsgálni.

Hézagpótló mű *Surányi Gábor* tanulmánya, amelyben a tanuláshoz való emocionális és akarati beállítottságot vizsgálja (II. köt. *A tanulás indítékai az általános iskola III—VIII. osztályaiiban*).

A *testi nevelés* témakörébe vág *Gál Erzsébet* *A bemutatás és a szóban-közlés eredményessége egyszerű mozgások megtanulásánál* c. tanulmánya. A szerző 1953-ban a Testnevelési Főiskolán 121 fővel megismétli a leningrádi Leszgaft Testnevelési Intézet pszichológiai diákkörének kísérletét, s az ismert eredményre jut.

A *politechnikai* és általában a technikai képzés néhány kérdéséről ketten írnak. *Adatok a fiúk és a leányok szerkezetösszeállító sajátosságairól koedukált iskolák I., III., V. osztályában* c. tanulmányában *Salamon Jenő* számol be (II. köt.) három variációs kísérletsorozatáról, melyet a 15. alkatrészből álló *Kusinnyikov*-féle centrifugális apparátussal hajtott végre. A tanulók komplex értelmi-manipulációs tevékenysége a munka során négy szakaszra bontható. E tevékenység életkorbeli és nembeli eltéréseit elemzi. A szerző második tanulmányában (IV. köt.) — *Alsótagozatos tanulók gondolkodási sajátosságai modell alapján történeti szerkezetösszeállításban* —, melyet *Kovács J. Sándorral* együtt írt, a tanulók cselekvésben való gondolkodási sajátosságait mutatja be. A metodikailag finoman kidolgozott munkában különösen érdekes a funkciók megértésének fejlődési problémájával foglalkozó rész.

Egészen más oldalról és más módszerrel közelít e problémákörhöz *Harsányi István* (III. köt. *Egy serdülő fiú monoteknikai érdeklődésének alakulása longitudinális megfigyelés adatai alapján*). Ez alkalommal — ismét saját gyermeke — kárpitószakma iránti „teljes énbevetéssel” történő érdeklődésének alakulását mutatja be. Tapasztalatait összefoglalva, melyeket a pszichológiai megfigyelés és a pedagógiai ráhatás mintaszereit egyesített példáival illusztrált egy monoteknikai készség kialakulásának „egyik lehető menetrendjét” is megadja.

Utolsóan az egyik nevelési terület kategóriájába sem sorolható problémákkal foglalkozó tanulmányokat ismertetjük. A pedagógus és a pszichológus szoros együttműködése szükséges abban a kutatáskörben, amelyről *Kiss Árpád* ír két tanulmányában (III. és IV. köt.): *Docimológia, osztályozás, mérés*. A rövid, tömör cím igen gazdag, sokrétű anyagot tartalmaz. Hogyan kell a nevelés hatékonyságának megállapítására alkalmas módszereket kidol-

gozni? Ez a központi kérdése. A szerző tudásszintvizsgálatai alapján részletesen elemzi a vizsgáztató személyének szubjektivitását, a vizsgázó teljesítményének összetevőit, az osztályozás kiterjedt kérdés-komplexumát. Mindezek alapján a következő területeken tartja szükségesnek a pszichológiai-pedagógiai munkát megjavítani: 1. országos viszonylatban jobban kell tagolni a követelményeket, 2. objektív méréseket kell beiktatni, s mindezekhez 3. a pedagógusok alaposabb pszichológiai és pszichotechnikai tájékoztatását kell elvégezni. Második tanulmányában — *Írásos teljesítménypróbak iskolai felhasználása* — „az objektív mérés” problémájára javasol megoldást írásos feladatlapok formájában, melyek hat ismeretkörből tartalmaznak különböző értelmi funkciók helyes működését megkívánó kérdéseket.

Komplex pszichoszomatikus, klimatikus metodikával és nagy populáción (18 iskola 1400 tanulója) végzi iskolahigiéniai vizsgálatait *Székeley Lajos* (II. és III. köt. *Az osztályterem milőhatása a tanulók teljesítményeire, A tanulók iskolai teljesítőképessége a délutáni tanulás alkalmával*). Eredményei egyértelműen bizonyítják az újtípusú iskolaépületek előnyét. A további kutatások gyakorlati hasznát még fokozhatná, ha az iskolaépületek egyes elemeire (pl. belső tér-alkítás, osztályterem szinkondicionálása stb.) lebontva állapítaná meg ezek hatását.

Tóth Béla már említett tanulmánya már üzemi ismeretterjesztés számára kíván szilárdabb alapokat nyújtani.

Justné Kéry Hedvig (III. köt.) ismét más témát dolgoz fel: *A gyermeki csoportok kialakulásának feltételeiről* ír. Az óvodások kontaktusfelvételének, csoporttevékenységének egyes jelenségeit, azok életkori sajátosságait vizsgálja.

Befejezésül néhány általánosabb jellegű megjegyzést fűzünk a *Pszichológiai Tanulmányok* megjelenéséhez. Az első kötet 2000-es, a harmadik már 3000-es, az utolsó, negyedik ismét csak 2300-as példányszámban jelent meg. Ha a pedagógusok széles rétegeit kívánja tájékoztatni, alkotó munkára serkenteni, akkor ez a példányszám még mindig csekély.

Egy másik apróság: a 23 szerző, illetve szerzőpár majdnem mind budapesti. Mindössze három tanulmány jelent meg vidéki szerző tollából (ezek közül is az egyik azóta már a fővárosban dolgozik). Vidéken is komoly munka folyik. Miért nem írnak pl. a sárospataki Tanítóképző Akadémián vagy a kecskeméti Óvónőképző Intézetben folyó kutatásokról?

A tanulmánykötetek egyszermind a *pedagógiai kísérletezésnek* is több szép pél-

dáját adja. A 39 tanulmány között egyébként egyetlen egy sincs, amelyik nem kísérleti eredményekre épül. Szoros értelemben vett tesztvizsgálatokkal alig találkozunk (esetleg *Cser János* kiválasztásos próbalapjai, *Lénárd Rudolph*-képei és *Székelly* egyes eljárásai tekinthetők annak). Ehelyett számos más eljárással találkozunk. Ezek közül különösen kettőt kell kiemelni: a longitudinális megfigyelés (*Harsányi*) és az egyre inkább elterjedő írásos feladatlapok (*Kiss; Kelemen*) módszerét. Bár a pedagógia területe a műszeres vizsgálatok végzésére első pillanatban nem látszik kedvezőnek, mégis szép példát találunk erre *Salamon* kísérleteiben. Ajánlatos lenne az adatfeldolgozás pontossága érdekében a pedagógiai kísérletezés területén is a matematikai statisztika szélesebb körű alkalmazása (erre *Cser János* és *Radnai Béla* adtak példát) és a gyakorló pedagógusok érdeklődőbb rétegeivel való ismertetése. Érdemes lenne még — de egy ismertetés szűk keretei ezt nem engedik meg — az adatok értékelésének, értelmezésének és a tapasztalatok alkalmazásának gazdag és lényeges problémakörét elemezni a tanulmányok nyomán. A részletes elemzés helyett inkább egy-két példára utalunk.

Sokrétű, differenciált szempontú adatelemzést és értelmezést találunk *Blaskovich Edimél*. A kísérleti eredmények alkalmazása szempontjából legmélyebben és leg-

sokoldalúbban kiaknázott tanulmány *Kelemené* a III. kötetben. Fejlődéslelektani, neveléslelektani és neveléstani következtetések egész sorát vonja le tanulmánya végén. Nem kevésbé alapos és a gyakorlati alkalmazásra igen jól átültetett *Radnai Béla* mindkét munkája. Az „Önértékelés — mások értékelése”-ben megvalósított metódikai elvét alapelveként kellene kitűzni minden pedagógiai kísérlet elé: „Olyan vizsgálódási formát keresünk, amelyet minden pedagógus el tud végezni és a vizsgálat adatait könnyen értelmezheti.” Tanulságos azoknak a tanulmányoknak az összehasonlítása, amelyekben azonos jellegű vizsgálatokkal különböző feladatokat oldanak meg (*Kelemen, Kiss* írásos feladatlapokkal), vagy megfordítva, különböző módszerekkel azonos témakörben folytatnak vizsgálatokat (*Harsányi, Donáth*). Végül szakmánk és önmagunk nagyobb megbecsülésére nevel az a komoly hivatástudatot visszatükröző helyes emberszemléleti mód, amelyben a pszichológus és a pedagógus feladatkörök kölcsönösen fejlesztve egészítik ki egymást (*Harsányi—Kiss*).

Meggyőződésünk, hogy a Tanulmánykötetek elmélyült és összehasonlító tanulmányozása sokakat ösztönöz majd tudatos, igényes és alkotó pedagógiai munkára.

Rókusfalvy Pál

A 6—10 ÉVES KORÚ GYERMEK VILÁGNÉZETI NEVELÉSÉRŐL

Szerkesztette: *Voksán József*

Segédkönyv az általános iskolák I—IV. osztályának tanítói számára

Tankönyvkiadó, Budapest, 1962. 172 lap

A különböző pedagógiai, módszertani folyóiratokban megjelent egyes tanulmányok és cikkek után — a művelődésügyi miniszter rendeletére — az igények helyes felismerése alapján látott napvilágot a segédkönyv. Segédkönyv, amely azonban tematikai gazdagsága, színvonala miatt bátran viselhetné a tanulmánykötet rangját is.

A segédkönyv tematikailag két részre oszlik, az egyik csoportot azok a tanulmányok alkotják, amelyek a világnézeti nevelés elméleti problémáit tisztázzák, ide tartozik *Horváth Lajos*: A világnézeti nevelés fogalma, tartalma, jelentősége, *Voksán József*: A világnézeti nevelés eredményessége és befolyásoló tényezői c. tanulmánya.

A másik részt a közvetlen gyakorlati tennivalókat tárgyaló *Faragó László—Speizer Márton*: Világnézeti nevelés a taní-

tási órán, *Dr. Hunyadi Zoltán—Makoldi Mihályné*: Világnézeti nevelés a tanítási órán kívül c. tanulmányok adják.

A két rész közötti átmenetet *Dr. Putnoky Jenő*: A pszichológia szerepe a világnézeti nevelésben c. tanulmánya teremti meg.

A világnézeti nevelés fogalma, tartalma, jelentősége c. tanulmányban a szerző mindenekelőtt a világnézet fogalmának igen sokoldalú tisztázását végzi el. Különösen fontosnak tartjuk azt a megállapítást, hogy „a világnézet nem csupán tudás, vélemény, hanem meggyőződés szilárdult eszmerendszer” (9. o.). Mindez természetesen azt jelenti, hogy a pedagógiai és neveléslelektani kutatásoknak sürgősen foglalkozni kell már az érzelmek nevelésének elméleti és módszertani kérdéseivel, hogy ezen a téren is kimozduljon a pedagógiai gyakorlat a jelenlegi tespe-